

te ipsum abjeceris, plena animi pace perfrueris. » Et subiect: Quidam, ait, frater, quem ego religiosa veste Deo initavi, caput postea multa de me sinistra et obscura loqui. Id ego secreto cognovi nihilque dixi: « Hie est a Christo missus, ut omnem animam tue vanitatem et gloriam ferro adurat. Hie est medicus anime tue; sicuti nocent qui beatum te et sanctum praedicare solet. » Dixi ergo referentibus ejus concilia in me, illa spuma esse mala, eorumque minimam partem jace in me vidisset: occulta vero latere in animo infinita que non vidisset. Postea frater ille Cesarensis nihil occurrit, meque identem salutavit et osculatus est, quasi nihil de me dixisset. Ego vicissim eum peramanter resolutavi et osculatus sum, quasi nihil scirem eorum quae contra me dixerat. Tunc ille flens procedit ad pedes meos: Ignoscere, ait, Pater; multa enim indigeta de te dixi. Ego contra osculo complexum compello, dicoque me omnia hec cognovisse, et tamen eodem amore semper eum prosecutum esse, nec indui potuisse ut ullum verbum sinistrum contra eum praferrem, sed continuis votis ei numen propitiasse. Argumentum tibi, inquit, sit: laborabam graviter oculis, cum memori tui, impressi illis signum sancte crucis, et oravi: « O Domine Iesu Christe, per precies illius (ut nominabim) sana me: » extemplo curatus sum.

Idem narrabat, cum mendicus quidam minus quam sperabat a B. Dionysio stipis accepisset, copit de illa et me inhonestam evomere; cumque illa tantum injuriam vellet ulcisci, dixi: « Domina, tibi ipsi insidiaris: omnem enim virtutem ab anima excludis. Quid dignum his sustinebis que pro te Christus sustinuit? Meministi, domina, quantam vim opum velut stercora dissiparis? Quod si mansuetudinem tibi non comparaveris, perinde eris ac faber ferrarius, qui massam ferri tundit, et nullum inde vas conficis. S. Ignatius ait: Mansuetudinem volo, qua omnis vis et potestas principis tuus mundi enervatur. Nota certa contemptus mundi est, nulla re perturbari. » Aulum contempti, alicuius punctura morveris? non es servus Dei, sed honoris quem amas; quod enim animi sunt vita, tu tot sunt et dominii. Nam, ut ait Apostolus: « A quo quis superatus est, hujus et servus est. » His illa auditus emendata et admirata: « Invenisti, ait, Deum quem desideras. » Hac omnia ex Patrico et Dorotheo refert Noster Radern in *Viridario* part. III, cap. II.

Climachus, cap. *De Humilitate*: Diem, ait, perdidisse tu puta, quo non sustinueris opprobria. Quocorū regula undecima Constitutionum nostrarum tam serio et graviter inculeat nobis ardens desiderium patiendi injuries et contumelias. Scribit de seipso S. Gregorius Nazianzenus, quod gnomini quam honore et splendore sit clarior. Idem de fratre suo Cesario, qui a Juliano Apostata prefectura arari dejectus fuerat, eo quod esset christianus, aut potius sponte eam fortante

Nazianzeno deseruerat, scribit, quod ex honoris hujus neglectu factus sit honoratus, quodque lignomina haec sit decoratus et illustratus.

33. **Quia si abiecit q. d.** Este videatur Deus afflictus ad tempus objisse, tamen) *rr MISERITUR*, — id est, etiam rursus miserebitur ejusdem: Non enim continebit in ira sua misericordias suas, *v. Psalm. LXVI, 10*; hebraice est, *si dolore offerest, miseritudo;* persecut enim et ipse sanabit, *Deuter. cap. XXXII, 39*. Haec spes certa miserationis et liberations divine excitavit Jeremiam, virosque sanctos, ut facies alapis alaceriter praberet, et gaudenter saturari opprimeret. Ita Tobias, cap. III: « Post tempestatem, inquit, tranquillum facis: et post lacrymatum et fletum, exultationem infundis. »

Non enim humiliavit ex corde suo, — *q. d.* Non est Deo voluppe, proprium, aut per se intentum affligere homines, sed per accidens hoc Iesu facit, et quasi coactus ob peccata nostra: proprium enim est Dei misericordia, et, ut dicitur, *Sapient. I, 13*: « Deus mortem non fecit, nec letatur in perdizione vivorum. » Unde Septuaginta vertunt: *Non respondit ex corde suo, et humiliavit filios viri.* Hebreum enim *תְּמִימָה ana* significat et respondere; quod Theodoretus ita exponit: Quasi Deus non ex animo loguat, quando inuitat se iratum esse, cum intus gerat viscera misericordie. Chaldeus prorsus alter exponit, sic: *Quia, propterea quod non affigit unusquisque animam suam, et non auferit superbiam de ore suo, ideo hoc fecit, ut devoverebet interitus super filios hominem.* Sicut ergo medicus nulli usum et cauterium amici agri, non propter se, sed ut eum morbo liberet: ita et Deus vult tribulationem nostram, ut anima via resecet, non ut hominem tribuet et cruciet.

34. **Ut contereret.** — Hie versus et duo sequentes pendent ex precedenti, *q. d.* Deus non humiliat ut conterat, quasi saevus dominus et tyrannus. Aut potius hi tres versus pendent ex fina vers. 36, scilicet « Dominus ignoravit, » ibi enim concluduntur hi tres versus littere *tamed*, qui hie incipiunt, *q. d.* « Dominus ignoravit, » hoc est, ignorat et nescit ut conterat pro arbitrio, pro non meritis, vincitos terra, utique declinet more versorum judicium, id est normau judicium aliquos viri, nolens eum ad sui defensionem admittere; sed ex odio vel gratia, aut donis corruptus, volens causa inaudita eum insontem damnare, aut sentent plus aequa punire, ut hominem suam causam se agentem, et justus defendentem pervertat, et injuste damnet; hoc enim « Dominus, » qui justissimus est et clementissimus pater, « ignoravit, » hebraice *non vidit*, id est facere non novit, nec cogitat. Ita Olympiodorus, Rupertus, Lyranus, Vatablus. Unde Syrus vertit: *Ad condemnandum hominem in iudicio suo Dominus non vidit;* et Arabicus Antiochenus adversative, sed eodem sensu, vertit: *Et homo fecit iudicium*

ejus et exaudiuit eum, quia Dominus videt eum! (1) Secundo, hæc, ut pendet ex fine versus 36, quasi occurrat objectioni huic. Si verum est quod dies, Deum non abiecisset fideles, sed eorum miseri; cum ergo videamus multos ex eis, ut Judeos, contra sub pudibus tyrannorum, scilicet Chaldaeorum, et iudicium eorum deflecti, eosque juste se defendentes condemnari, et bonus omnibus everti? Respondet hinc omnia, si fiunt, non fieri Deo probante, sed quasi ignorantia, id est non volente, non jubente, sed permittente, hoc est, non fieri voluntate sua antecedente, sed consequente, scilicet ob previsam et permissam Chaldaeorum culpam. Ita Rabanus, Hugo, S. Thomas; unde Arabicus Alexandrinus vertit: *Et condemnavit bonum in iudicio, et non videt id.*

Tertio, Chaldeus et Theodoretus explicant, *q. d.* Deus non humiliat ex se, et sua inclinatione, sed ob peccata, scilicet qui solent alios conferre, et injuste damnare. Primus sensus est planissimus.

Omnis vincitos terre, — *Judeus scilicet, id est omnes Iudeos a Chaldeis vincitos et captos, ita Hugo; vel, ut S. Thomas, »vincitos, » id est afflictos in terra, tenues et pauperes. *Psalm. LXVII, 34.**

Secundo, Olympiodorus et Vatablus per *vincitos terra* intelligunt peccatores; hi enim peccatis obstinati et vinciti sunt.

Tertio, Theodoretus: hi, inquit, *vinciti terra* sunt homines terra alligati, qui terra sapient, nec mentem ad subtilitatem et ecclesia erigunt. Sed primus sensus est literalis.

35. **Ut DECLINARET (Deus) JUDICUM VIRI** (non justa lance ejus merita ponderando, sed declinando iudicium libram in unam vel alteram partem) *IN CONSPICUIT VULTUS ALTISSIMI,* — id est suo. Est hebraismus, loquitur enim Deus de se in terra persona.

36. **Ut PERVERTERET HOMINEM,** — id est hominis causam et iudicium.

Dominus ignoravit, — id est practice nescit, non facit tria jam dicta, scilicet ut conterat, declinet et perverteret hominem in iudicio. Ex Hebreo ali-

(1) Illa vero si pro simili negatione capiatur: *Dominus nequaquam videt, statuimus erit, vel referri hisce versibus impiorum illorum Iudeorum voces, qui Deum querelant immisericordem esse, et se a Deo negligi, Deoque confidente fori, quod improbi ipsos conterant, vel, תְּמִימָה נַעֲלֵה, non videt, hic valere non probat, quasi sit: non video cum approbatione.* Quo sensu tamen haec loquendi formulam Hebrei usurpatum fuisse, idoneo exemplo probari posse, equidem vehementer dubito. Alii vero, qui Prophetam verbas ipsius personam continuant, verba תְּמִימָה נַעֲלֵה, interrogative capere necesse est, נַעֲלֵה posito pro תְּמִימָה ale, nonne? Unde hie sensus emergat: Nonne videt Deus, quam atrociter hostes nos serviant et tanquam justos iudex sine immanitatem penas ab eo repetant? Ita verba illa caput Chaldeus, qui ea sic reddit: *Plerine potest, ut in conspectu Iove non reveretur?* *Rosemannus.*

Nec bona? — Pendet hec interrogatio ex versu precedente, *q. d.* Quis tam impius sit, ut dixerit nec adversa, nec prospera evenire nobis ex ore, id est ex precepto et ordinatione Dei? Est hæc consolatione efficax in omni tribulatione, si cogitemus non enim evenire nobis, cuius auctor non sit beus, et omnia ab eo attempari ad nostram salutem, atque interim culpan nostram agnoscamus, ejusque elementiam et opem humiliter imploremus. Hoc est quod ait Isaías, cap. XIV, 6: *Ego Dominus, et non est alter, formans lucem, et creans tenebras, faciens pacem, et creans malum.* » El Amos III, 6: « Si erit malum in civitate quod Dominus non fecerit. » El Ecclesiasticus, cap. XI: « Bonae et mala, vita et mors, paupertas et honestas, id est opulentia, a Deo sunt. »

Quid murmuravit? — *q. d.* Cum punitur homo, non excusat se, accusando fatum, fortunam, Dei voluntatem; sed sua voluntati male et peccatis id tribuat, dicalque illud, *psal. cxviii:* « Cognovi, Domine, quia sequitas iudicia tua, et

In veritate tua humiliasti me; et rursum: «Iustus es, Domine, et rectum judicium tuum, » ut dicebat Mauritius imperator cum a Phoenicis suis filios coram se interfici videret. Ita Hugo, S. Thomas, Lyranus. Sic fere etiam explicant Origenes, Olympiodorus, Theodosius, sed de culpa, non de pena, q. d. Homo peccatum sum non fato, sed sibi adscribat.

Secundo. Vatablus exponit: Cur dolet homo de suo peccato omnes se vexando, et desperabundo loquendo? punitur potius, et reveratur ad dominum.

Tertio. Chalduinus explicat: Cur divitias inventi homo, quibus cintatur diabolus vita sua? id est, quare non bene uitare docebunt quibus a deo doctis est? radix enim hebreorum tuorum significat etiam divitias labore aut rapina partas. Primus sensus est planissimus.

PRO PECCATIS STIS, — id est pro penitentia peccatorum nostrorum; sive, cum pro peccatis affligitur, q. d. Temeris et iniuste murmurat « homo vivens, » cum pro peccatis puniatur, quia tantum, et plus committit: Deus enim circa condignum suum, et iudicium misericordia temperat in hac vita. At post hanc vitam iudicium facit sine misericordia in gehenna. Damnatus ergo genit et queratur, non « homo vivens. » Rursum « vivens, quia universa vanitas homo vivens. » Car ergo Deus omnibus: « vivens, cuius tota vita, quin et ipse totus, est vanitas? Ita Sanchez (1).

Es hic locis illustris de munere et Dei providentia, que singula in particulari regit et ordinat; cui profinde in omnibus nos subdere, et regnare debemus.

Viderunt idipsum gentiles. Pythagoras haec est aures sentientia: « Quibuscumque infortunii dirimenti homines anguntur, prout sunt tua fuerit, eam fero moderate, neque indignare: decet vero etiam mederi. » Modum et causam assignat ejus discipulus et interpres Hierocles: « Voluntatis, ait, nostra divinique iudicij nexus infortunium parit, nihilque aliud totum hoc divinum infortunium existit, quem nec adversus prestat calamus. Tibi ergo et cupe tuo indignare, non ego: culpam tolle, et illud auferet Deus. » Quare ipse perpetuo haec infortunia vocat δακρύσις; ηγετος, id est deus fortuna, vel sortes nobis justus a Deo iudicium immissas. Nam « calamitatis, ait, invexerunt nostra iniquitas et iudicium divinum, cuius est in sceleratos animadvertere. » Homerus, Odyssea, ita Jovene loquenter inducit:

Quam temere incensat mortales namina! Divos
Auctores faciunt, si quid sensere malorum,
Cum præter fatuas tis parat mens stulta dolens.

Chrysippus, testa Laertius lib. VI, cap. II, dicit:

(1) Vates hoc committit perversum. Indicuum sententiū Antoniuū castigat, qua longius abeant, ut silenciosissimā sed mala in se quasi coacta colpum imputarent, ut potius ob res adversas in se omni culpa vacuū et integrosque, ut plenius capias. Hoc est quod in sua epistola, fide-

non debere « ferri audiisque homines nequam, aut ignavos et audaces, qui eum in culpa et ministerio revicti sunt, perfugunt ad fata necessaria, tanquam in aliquod asylum; et quae pessima fecerunt, ea non sunt temeritati, sed fato altribuenda esse dicunt. »

Senecca, epistola 108: « Optimum, ait, est pati, quod emendare non possis, et Deum (quo successore cuncta provenient) sine murmuratione contemni. Malus miles est, qui imperatore gemens sequitur, ille est magnus animus qui se Deo tradit. At contra illum pusillus ac degener, qui obducatur, et de ordine mundi male existimat, et emendare maluit deos quam se. »

Idem *De Procedentia*: « Quid enim est boni viri? probhe se fato. » Thucydides, lib. II in orat. *Pericles*: « Ferre que divinitus immunitur, necessario oportet; que ab hostibus, viriliter. »

Quid jam dicat fidelis et christianus, qui fide illuminatum certo novit Dei providentiam regere omnes causas secundas, omniamque tam adversa quam prospera moderari et dirigere ad suorum servorum et amicorum salutem; qui idem dicit audit illud Apostoli: « Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum? » Sane hec debet cunctus christiani in pauperitate, morbo, persecutione, calumpnia, naufragio, incendio, spoliatione, exilio, morte, etc., esse constans et solidata cogitatio, resolutio et consolatio: Ego certus sum nihil mihi possit accidere, quantumvis adversum, durum et acerbum, quod prius a summa cœlestis Imperatoria aula non fuerit ordinatum. Certus sum quod nihil mihi inferre possunt homines, demones, et creature omnes mortali mundi, amplius quam Deus velit, providerit, cisque facultatem dederit, qui suis omnia facit cooperari in bonum. Fiat ergo idipsum in me, non recuso, non refugo: nihil enim aliud volo, quam ut Dei voluntatis fiat, eaque in me, omnique creaturæ plena amplectur. S. Clemens in lib. *Recognitio*, narrat se conversum a S. Barnaba missum fuisse ad S. Petrum, ut ab eo plenius eruditus. Vt ergo: mox S. Petrus dixit ei, ut venire posara die ad disputationem quam ipse habuitur erat cum Simone Mago. Magus deinde a Petro petit inducas ad triduum; dedit ei illa S. Petrus, indolui de datis ei inducas Clemens; avebat enim audiens S. Petrum et ardebat. Cui S. Petrus: « Gentiles, inquit, turbantur, cum res non accidunt ex voto, ut desiderant; at nos christiani, qui sciimus Deum gubernare et moderari res omnes, in quolibet rerum eventu in pace consistimus et consolacione. Seito has inducas Dei consilio dari ad tuum bonum, ut sollicitus interior te preparare ad futuram diiutiationem, quo eam metuas et pleniueras. » Hoc est quod in sua epistola, fide-

quidam sibi persuadebant, cumulatas Nomen incorporeum, et fontem genitum malorum quibus alligantur, recludunt.

(Boscanus)

les docet idem S. Petrus: « Omne sollicitudinem vestram projectantes in eum; quoniam ipsa cura est de vobis. » Ergo in quilibet rerum eventu Deo fidere, ad emque recte recte debemus, ei que dicere cum Jeremias, xiv, 9: « Tu autem in nobis es, Domine, etc., ne derelinquas nos. » Nam, ut aliebat. Therese: « Si deo ministras, nulla est tanta potentia, quam non pro nobis humiliat Dominus. » D. Ludovicus Blosius, vir egregie plus quam doctus, lib. *Moral. spiritual.* cap. xi, narrat B. Gertrudi apparuisse sponsum suum Iesum, qui fecerat in dextera sua sanitatem, et in sinistra infirmitatem, monachat eam ut eligeret quam vellet. Illam vero ab utraque Domini manu se avertentes dixisse: « Domine, ego tuto corde desidero, ut non meum voluntatem respicias, sed tuum beneficium in omnibus pericias. » Quidam id lundis Dominus ei dixit: « Qui vult ut ad ipsum liberum veniam, debet mihi clavem propriei voluntatis responde. Quod si ex humana fragilitate eam resumere conligent, mox posse te, ne eam derido mihi responde: et suscipiet eum dextera misericordia mea, deducetque ad regnum claritatis aeternae. » Prestit illud B. Gertrudis: unde nec pericula, nec tribulationes, nec domino rerum, nec impedimenta alia, sed nec dilecta quicunq; val delectus proprii, securam constanterque confiditum, quam ab benignissimam bei misericordiam refuelat, unquam in illa obscurare poterunt. Cerissime enim confidebat, tam adversa quam prospera omnia, sibi in bonum a Dei providentia convertit. Et eidem aliquando Dominus dixit: Secura illa confidenzia quam quis erga me habet, credens me revera posse, scire et valere in omnibus quidlibet adesse, transvalerat cor meum, tantumque vim faciat pietatis meae, ut nullatenus possim tali homini absesse vel deesse. »

Pari modo ad S. Mechiludem ait Dominus: « Mihi valde gratum est, ut homines in bonitate mea confidant, et de me presumant. Nam quisquis in me humiliatur confusus facit, et mihi bene credit, ego et in hac vita illi adero. Et post mortem supra omne meritum ei beneficium. Quantum quis mihi credat, et de bonitate mea pre passus est, tantum et in finem tam amplius obtinetur. Ideoque ubi homini est, ut minima sperando a me, mihi bene credit. » Mechilius vero quicunq; quidquam potissimum credere debet de ineffabili ipsius bonitate, respondit Dominus: « Cetera fide credo, quod ego te post mortem superciliū sicut pater fit mihi summa clamissimum, quicunque nullus impinguus pater tam fideliter omni amissione nato fortitudinem suam divisa, sicut ego enī bona mea et meipsum tibi communicabo. Quicunque hoc de bonitate mea firauerit, et cum humili claritate crediderit, beatus erit. »

S. Dorotheus, serm. 41: « Quo pacto, inquit, per singulos dies nos ipsos purgare et expiare debemus, exactissime doceverunt Patres nostri, nempe ut ipsis eri sedulo quisque perquirat, quo-

dum, omnes actiones vita et conscientia nostra.

Scrubemur, inquit S. Bernardus, serm. 58 in *Canticis*, in fine, vias nostras et studia nostra; et in eo se quisque iudicet profecisse, non cum non invenerit quoniam reprehendat, sed cum quid invenerit reprehendat: tunc te non frustra scrutatus es, si rursum opus esse scrutinio adverteris. Et toties non te fecisti inquisitio tua, quodscrutum putaveris; si autem semper cum hoc opus est facis, semper facis: semper ergo opus esse fibi memineris superni auxillii et misericordiae Christi. »

Rursum scrutemor sine adulazione, et sine dissimulatione fundum cordis nostri, in quo aliquando latet appetitus aliquis qui omnia opera inquinat, quicunque Deo displicet, et ejus gratiam ac bona a nobis avertit; tunc tolle et evale, si vis a Deo benedic et irrorari. Hujus scrutini et examinis magna est necessitas et utilitas, coque omnes viri sancti usi sunt, quin et gentiles; unde illud Poete :

Non prius in dulcedeles lumina sonnum,
Quam prius exacte reputaveris acta diei.

S. Hieronymus lib. III, *Apolog. contra Ruffum*, cap. x, inter aurea Pythagoræ precepta hoc ponit: « Duorum temporum quam maxime habendum curam manu et vesperi, id est corum quae acturi sumus, et eorum quae gesserimus. » Galenus, lib. *De Cognoscendis et curandis animis mortibus*, cap. vi: « Singulis, inquit, diebus ea que superiora dicta sunt, tibi revoca in memoriam. Atque hoc quidem prestabit te sapientia facere: quod si non possis tam sepe, solum matutinis horis semper antequam quidquam eorum quae acturus sis aggrediaris, et vesperis antequam cubilius eas. » Si Stobeo, serm. 3, credimus, Phocylides primus omnium mortales docuit, ter in die et seus actiones discutere: quia re Pythagoræ.

Inter fidiles S. Ephrem Syrus, tom. III, in *Serm. Aset.*: « Diebus, inquit, singulis vesperi et manu diligenter considera, quo pacto se habeat negotium tua, ac meritum ratione, et vesperis quidem ingressus cubiculum cordis tui, examina teipsum ac dicio. Putasse hodie in aliquo Deum exercerbari? numquid verbis otiosis protuli? num per contemptum negligenterne pecavi? num fratrem irritavi? num cui detraxi? » etc. Deinde deprehensis peccatis jubet dolorem et lacrymas superflui. Subdit mox de matutino examine: « Et factu jam dilucido, rursus eadem tecum meditere et dico: Quemodo, putat, ista vox praeterit? numquid impudescit et sordida cogitationes invaserunt me, atque illis libenter humoratus sum. »

40. SCRUTEMUR VIAS NOSTRAS, — examinamus et scrutando invesigabimus usque ad inum fun-

modo pertransierit ditem illum. Rursum manu exanimet quomodo exegrit noctem illum, et pienamentum agat et resipiscat coram Deo, si quod perennatum admiserit. » S. Bernardus, lib. *In Vita sacerdotia*: « Nemo, inquit, te plus diligit, nemo illius judicabit. Mane præterite noctis fui teantiquo exercitione, et venture diei tu tibi indicatio nis: sic disticto nequaquam tibi aliquando lascivie vacabit. »

S. Bonaventura, tom. II, *epistola* 23, *memor*, 24, agens de puritate conservanda sicut ait: « Ad quod diligenter et purius conservandum, quotidiana discussione sepius in die examines vitam tuam, semper ante vel immediate post quamlibet horam emouicam, considerans et discutens attentissime qualiter de horis in horam ambulaveris dignae coram Deo, sine macula in justitia semita ratus. »

De S. Xaverio scribit Tursellinus lib. VI, cap. vi: « Sepsum in die diligenter conscientiam exequitur suam, et exterius ad idem faciendum magnopere hortabatur, in eo perfecte vita cardinem vesti ratus. »

Denique S. Pater noster Ignatius bis in die examen conscientie nobis precripsit, illudque totius Societatis nostræ usum receptum est; item examen particulare cuique circa vitum aliquod extirpandum; ipse autem in singulis horas se examinebat solitus, atque horam cum hora, diem cum die, hebdomadem cum hebdomade, mensem cum mense conterre, ut videret quid proficeret, vel qua in re defecisset, ut testatur Ribadeneira lib. V, cap. I *Vita* ejus.

41. LEVEM CORDA NOSTRA CUM CUMINIBUS. — Tropologicae S. Gregorius, XVIII *Moral*, III: « Corda, inquit, cum manibus levat, qui orationem suam operibus roboret: nam quisquis orat, sed operari dissimilat, cor levat et manus non levat; quisquis per operatur, et non orat, manus levat et cor non levat. »

42. AD IRACUNDIUM CONCITAVIMUS. — Hebraice *מִרְאָכָה marinu*, id est exacerbavimus, rebellavimus. Vide dicta cap. I, 20 (I).

INCIRCO TU INEXORABILIS ES. — Hebraice, *אַדְרָכוֹ tu non pepercisti*, id est non parci, sed flagellas nos.

43. OPERUSTI IN FURENO. — id est furorum et iram quasi velum obtindisti tibi, ne quamquam agnosceres, vides, vel peccantem audires, sed sine respectu perentes nos; unde explicans subdit: *Operusti nubem*, etc. Ibi enim in hebreo idem est verbum quod hic, scilicet *סְכָךְ sacca*.

(1) In illo hujus versus subaudiendum est *לֵמֶר lemora* dicendo. Coheret hic vñ. usum precedente hoc modo: Sineris precibos jungimus confessionem, commissorum a nobis delictorum, qua agnoscens nos dare penas, quas pati meritorum, nec inuste illas a Deo nobis inficias esse. (Rosenmuller.)

Illa Pagninus et Vatablus. Rursum quasi dicat: *Illa quasi sepem et vallum inter te et nos interposuit, ut hostili animo nos persequereris et invaderes. Hoc enim quoque significat hebreum *sacca*; unde *סְכָךְ sacca* vocantur tabernacula easteas; atque *סְכָךְ* sic significat aggere et vallum, quo dux easta sua tegit, et ab hoste separat ac communis.*

Secondo, Maldonatus sic explicat, « operusti, id est armasti te furore quasi septo, et percuti nos, hebreice *בְּשִׁנְתָּן תְּבִיא עֲדֵמָה* vattir *dephem*, id est et persecutus es nos. Aut, ut ali, operusti faciem tuam, ne nos filios tuos ab hoste jugulari videbas; sicut pater operit faciem, ne videot filium male traxeris ab hoste, aut a chirurgo secari.

Tertio, alii, q. d. Operusti nos calamitatibus ex ira tua et furore profectis. Ita Hugo, et S. Thomas et Lyranus. Huc pertinet expositio Sanchez: Operusti nos, id est ad captivitatem et mortem nos damnasti. Captivis enim et damnatis solebat velari facies, ut factum est Amano, *Esther* vii; et *Ezechiel*, cap. xii, 12, de Sedecia: « Facies ejus operietur. » Hinc et lectores, audientes pontifices contra Christum clamantes: « tibi est et mortis, » faciem ejus velarunt et velate illuserunt. Quia et apud Romanos judex, reum adjudicantes morti, dicebat: « I, iudor, colliga manus, caput obumbit, arbori infelici suspendor. » Sunt ergo hic due facies velatae: *prima* Iudiciorum hoc loeo; *secunda* Dei, de qua subdit: « Opposuit nubem tibi, ne transeat oratio. » Hic sensus appositus est.

Quarto, q. d. Obtestisti nos caligine furoris tui, ut quo fugiamus non possimus videre, et sic obexcatos nos persecutes es usque ad exsilium. Illa Chaldaeus, Origenes et Vatablus. Primus sensus aptior est, et proprie respondet hebreo *sacca*.

44. OPPONUSTI (obtestisti) *nubem* (scilicet peccatorum nostrorum) *tibi* (inter te et nos, quia tuis oculis ea semper intueris quasi censum nubem, impediens me (ad te) TRANSEATORATU—nostra; Septuaginta, *proper orationem*, scilicet repellendam. Ita Origenes, Theodoreus, Rupertus, Hugo, S. Thomas, Lyranus. Sic ait Psaltus, *Psalm* LXXXIX, 8: « Posuisti iniquitates nostras in conceptu tuo; » et Isaías, LIX, 2: « Iniquitates vestre divisierunt inter vos et Deum. » Ex adverso de humili ait Ecclesiasticus, cap. XXXV, 20: « Oratio humiliantis se nubes penetrat, » etc.

Nota: Peccata vocantur nubes: *primo*, quia sunt quasi atri et terti vapores ascendentis ex præ corde, quasi ex caliginosa et palustri terra; *secondo*, quia solis, id est Dei, aspectum, benevolentiam et beneficentiam adimunt; *tertio*, quia, sicut ex multis grandines, tonitru et fulmina prodeunt, ita ex peccatis prossilit ira, furor et supplicia Dei; *quarto*, sicut nubes dispescunt oculum a terra, ita quæ peccata separant hominem a Deo, celo et angelis. Unde dives Epulo audit ab Abraham: « Inter nos et vos chaos magnum firmatum est; ut hi

qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transire, » *Luc*. XVI, 26.

Potest, *secundo*, per nubem accipi firma Dei sententia, qua decreverat Judæos punire, nec pati se exorari; hoc enim est quod ait *Prov*. 1,24: « Quia vocavi, et renuisti, etc. Ego quoque in interitu vestro ridebo; » et vers. 28: « Tunc invocabant me, et non exaudiam: mane consurgent, et non inventient me. » Alludit ad judicium qui latam sententiam mortis, et amicorum preces pro reo audiat et sententiam revocet, domi se conclusit, nec aliquem ad colloquium admittit. Illa R. Samuel apud Galatinum, lib. X, cap. iii, R. Haninger: « Quid est quod scripsum est *Threnor*. iii: « Protestisti nube me, ne transeat oratio? » respondit: « Quia portæ orationis quandoque aperiunt, quandoque vero clausae: portæ autem penitentie nunquam clausæ sunt in hoc mundo. Si roges: Cur Deus tam severe castigat nos? Respondeo: Quia parum proficit erga nos, cum misericordia agit. Vitia nostra radicibus inherent, ipsique medullis infixa sunt, nec nisi asperiore penetrabilione scalpore evelluntur. »

45. APERERUNT SUPER NOS OS SCUM, — ut quasi levare nos toto quasi ore avidissime devorarent, id est vastarent et perderent: est metaphoræ a lupis et leonibus, qui voraces ad prædam rictum totius oris pandunt.

Secundo, « aperuerunt os, » scilicet ad irrisionem, q. d. Irriserunt nos et conviciati sunt nobis, illa Theodoretus, Lyranus, Vatablus, Maldonatus.

Tertio, « aperuerunt os, » scilicet, ad iniusta decretâ contraria non condenda.

47. VATICINATIO. — Ita et Septuaginta, non *vaticinatio*, ut corrigunt Lyranus et Reuchlinus in *Lexico Hebreo*: licet enim Hebrei et Vatablus Hebreum *תְּנִזְנִית set vertant, vestatio*, q. d. Pavor et fœva, id est laqueus, fuit nobis nostra vastatio et contritio; tamen Noster cum Septuaginta set accipit *πνευμα*, id est onus, hoc est, onerosa prophæta et vaticinatio: tam enim set quam massa ab eadem radice *נִזְנִית nasa*, id est tulit, portavit, derivatur. Sancus ergo est, q. d. Vaticinata supplicia a Jeremias et Prophetæ injecerunt nobis formidinem, et ex formidine laqueum et contritiolem; dum enim ea timuerimus, et evitare voluimus, rebellando Chaldaeos, contra preceptum Dei et Jeremie, tunc invenimus in captivitate et ruinam.

Secundo, alii explicant, q. d. Que vaticinati sunt Prophæta, verum exitum habuerunt et habent; nam timemus, rapimur, conterimus, licet ea anima sperneremus. Ita Rabanus et Dionysius.

Tertio, S. Thomas sic explicat: Vaticinatio pseudodrophætarum causa nobis fuit, *primo*, formidinis ante vastationem; *secundo*, laquei, dum in ipsa sumus capiti; *tertio*, contritioles post ipsam.

Quarto, Rupertus explicit ut sint verba Jeremie, q. d. Quia valicinalus sumus que precepit Deus, hinc timore concutor, illaqueor, in nervum conjicio et conteror. Primus sensus est apertissimus. Simili enim modo minatur Isaías, cap. XXIV, 17: « Formido, et fœva, et laqueus super te, qui habitatores es terra. »

48. DIVISIONES. — Hebraice *מִנְבָּר palge maius*,

sua, sed populi. Hoc est quod eis minatus erat Dominus, *Jerem.* XVIII, 7: « Repente loquar adversum gentem et adversus regnum, ut eradicem, et destruam, et disperdam illud. »

Secundo, Chaldeus et Hebrei vertunt: *Posuisti nos amotionem et ejctionem*, ut scilicet exsularemus, atque huc illucque vagaremur inter gentes, uti Dominus minatus fuerat *Jerem.* XXXIV, 17.

Tertio, Septuaginta vertunt: *Connivere me, et ejici fecisti nos in medio populorum: connixi* est occulos claudere præ metu, pavore et trepidatione na transacte oratio. Hinc R. Samuel recite ait: *Portæ orationis aliquando operata sunt, aliquando vero clausæ: portæ autem penitentie nunquam clausæ sunt in hoc mundo. Si roges: Cur Deus tam severe castigat nos? Respondeo: Quia parum proficit erga nos, cum misericordia agit. Vitia nostra radicibus inherent, ipsique medullis infixa sunt, nec nisi asperiore penetrabilione scalpore evelluntur.*

46. APERERUNT SUPER NOS OS SCUM, — ut quasi levare nos toto quasi ore avidissime devorarent, id est vastarent et perderent: est metaphoræ a lupis et leonibus, qui voraces ad prædam rictum totius oris pandunt.

Secundo, « aperuerunt os, » scilicet ad irrisionem, q. d. Irriserunt nos et conviciati sunt nobis, illa Theodoretus, Lyranus, Vatablus, Maldonatus.

Tertio, « aperuerunt os, » scilicet ad iniusta decretâ contraria non condenda.

47. VATICINATIO. — Ita et Septuaginta, non *vaticinatio*, ut corrigunt Lyranus et Reuchlinus in *Lexico Hebreo*: licet enim Hebrei et Vatablus Hebreum *תְּנִזְנִית set vertant, vestatio*, q. d. Pavor et fœva, id est laqueus, fuit nobis nostra vastatio et contritio; tamen Noster cum Septuaginta set accipit *πνευμα*, id est onus, hoc est, onerosa prophæta et vaticinatio: tam enim set quam massa ab eadem radice *נִזְנִית nasa*, id est tulit, portavit, derivatur. Sancus ergo est, q. d. Vaticinata supplicia a Jeremias et Prophetæ injecerunt nobis formidinem, et ex formidine laqueum et contritiolem; dum enim ea timuerimus, et evitare voluimus, rebellando Chaldaeos, contra preceptum Dei et Jeremie, tunc invenimus in captivitate et ruinam.

Secundo, alii explicant, q. d. Que vaticinati sunt Prophæta, verum exitum habuerunt et habent; nam timemus, rapimur, conterimus, licet ea anima sperneremus. Ita Rabanus et Dionysius.

Tertio, S. Thomas sic explicat: Vaticinatio pseudodrophætarum causa nobis fuit, *primo*, formidinis ante vastationem; *secundo*, laquei, dum in ipsa sumus capiti; *tertio*, contritioles post ipsam.

Quarto, Rupertus explicit ut sint verba Jeremie, q. d. Quia valicinalus sumus que precepit Deus, hinc timore concutor, illaqueor, in nervum conjicio et conteror. Primus sensus est apertissimus. Simili enim modo minatur Isaías, cap. XXIV, 17: « Formido, et fœva, et laqueus super te, qui habitatores es terra. »

48. DIVISIONES. — Hebraice *מִנְבָּר palge maius*,

id est rivos aquarum. S. Gregorius in *Psalm.* c. alt, quod in vere penitentia tanta debet esse lacrymarum copia, ut possint dividi, sicut aquae dividuntur ab oiliis ad irrigandum olerum areolas. Tunc divisiones aquarum deducimus, cum pro singulis peccatis seorsim lacrymas fundimus. S. Bernardus: Firmum, ait, est mihi propositionem auctum ridendi, quoque audiam ex ore Dei illa verba: « Venite, benedicit; neque a fleta distam donec sine ab illa sentientia: « Ita, maledicti, in ignam eternam. » Hic lucus arectus eccata. Vere ecce Ovidius:

Veneris damosa voluptas
Non solet in mortos sepe venire thores.
Mens erit apta copi tunc, cum tristissima recum,
Et sedes in pinguis luxurialis humo.
Pectora dum gaudet, nec sunt arcata dolore,
Ipsa patet, blanda luce subit arte Venus.

Ita « S. Dominica, inquit Theodoreetus in *Philetio*, cap. xxx., continuo lacrymas non solum rigabat genas, sed etiam vestimenta ex pilis; talibus enim indumentis tegebat corpus. Vehemens enim amor in deum illas pariebat lacrymas ad divinam inflammatam contemplationem, et pungens aculeis, et urgens ad eum qui est hinc futuros excessum. » Ita Olympias neptis Alabrii prefecti, nobilissima et sanctissima, ideoque S. Chrysostomo charissima, jugiter flebat: « Omnis eius vita, ubi Palladius in *Lauacis*, cap. cxiv, erat in compunctione, et frequenter profluviolacrymarum, et potius videre licebat fonti estate sua deficare fluenti, quam huius non sublimibus et Christum semper videns oculis lacrymas deficeret. » Ita Abbas Macarius, rogatus dicere verbum edificationis: « Lacrymans ait: « Miseremur, fratres, et producam oculi nostri lacrymas, antequam eamus hinc, ubi lacryma nostra corpora comburant. Et fleverunt omnes, et occiderunt prona in faciem, dicentes: Pater, ora pro nobis. » Rursum « preterier aliquando Abbas Pastor in Egypto, vidi mulierem in monumenti sedentem et flentem amare, et dixi: Si veniant omnia delectabilia mundi hujus, non transferent animam illius a lucis. Ita et monachus debet semper habere lucum in sompetim. » Ita habetur in *Vitis Patrum*, titulo *De Compunctione*. Senex quidam vidi quemdam ridentem, et dixit ei: « Coram eci et terra Domino rationem totius vite nostrae reddituri sumus, et tu rides? » Ita umbra corpus, sic compunctione to comittere. » Ibidem: Alius donum lacrymarum vocabat terram promissionis, a. quā, si post 40 annos omni filii Israel perveneris, non timebis bellum. Ibidem: Alius dixit: « Cum tentaris, adversus eum qui te impugnat, gladium lacrymarum exaece. » Ibidem, tit. *De Jugi oratione*: S. Antonius requisivit frater, dicens: « Quid faciam pro peccatis meis? » respondit: « Qui vult liberari a peccatis, fletu et planctu liberabitur ab eis; et qui vult edificari in virtutibus, per fletum

lacrymarum edificatur. Ipsa laudatio psalmorum, planetus est. Memento lacrymarum Ezechiae et Petri: Ibidem, lib. VII, cap. xxxviii: S. Abraham eremita, teste S. Ephrem in ejus Vita, omni die lacrymabatur: « Quem, ait, peccatorum vel impium audiens, pro eo ut salvaretur, cum lacrymis digibus ac noctibus Domino non supplicabat. » S. Arsenius pannum habebat in sinu propter lacrymas, que ob desiderium vite aeternae crebro crebrabant ex oculis ejus, at Rufinus, Abbas Pammon, videns multitudinem theatricam, flebat; rogatus cur? « Ob duas causas, ait: Prima est, perditio hiujus mulieris. Secunda, quia ego non habeo tantum curam placandi Deo, quantum hec hominibus surpulchro, » ait idem Rufinus.

40. OCULUS MEUS AFFLICTUS EST. — *Oculus meus* (id est oculi mei), et non quiesco sine intermissione, donec respiciat me Dominus de celo, et preces meas attenat. Hebreo est cordus mens *תְּנַזֵּבְנָגָן*, id est extractus est, vel deflexus, id est in lacrymas illa effunditur, ut evelli et excide videatur; « eo quod non esset requies, » a lacrymis, vel eo quod non esset qui mihi aliquam consolacionem et requiem afferret. Nota: in Hebrew Jeremias hic commutat ordinem litterarum. Nam littere *p* postponit *a*, que in alphabete praecedit; idque ob verborum et sententie connexionem; quia enim in littera *p* dixerat vers. 48, *תְּנַזֵּבְנָגָן* id est, « divisiones aquarum deduxit oculus meus, » hinc apte id prosequens subjungit *a*, que hebreo significat *oculum*, de coquie dicit vers. 49: « Oculus meus afflictus est, nec taceat, etc. Oculus meus deprudatus est animam meam. » Vide dicta cap. ii.

31. OCULUS MEUS DEPRUDATUS EST ANIMAM MEAM. — *Id* est oculus erupuit mihi animam fleando, anima per oculos mihi in lacrymas effluit, q. d. Misericordias aspectus filiarum mearum capivarum, ab hoste illusarum, animam mihi expectoravit. Pro deprudatus est hebreo: *תְּנַזֵּבְנָגָן*, id est vindemiavi, q. d. Sicut qui predantur vineam, ita ne unum racemum relinquant: sic oculus manus jugi suo fletu consumpsit et quasi predatus est omnes vires, omniaque gaudia anima mea, ipsiusque vita spiritum et succum cordis suscit et exhaustum, « in cunctis, » id est propter cunctas urbis filias, puta Sionidas virgines teneras et delicateas, quas in capitulatione abire videt. Ita Hugo, S. Thomas, Lyratus, Dionysius, qui tamen per filias urbis accipiunt urbes Hierosolymam subditas, et vastatas a Chaldeis. Paulus alter Sanchez, q. d. Ex quo oculo meo intutus sum tantum populi mei stragem, nil in me reliquum est, quod voluntati esse possit aut solatio, neque alicui rei vacandum mihi video, nisi lacrymis.

Multo potiori jura illacrymatus oculi, qui specie vanitatis, et boni communitabilis dilectati, cor seduxerunt, ut posthabito summo bono et pulchro, amplectenter sordes creaturarum. Unde S. Gregorius, lib. XXI *Moral.* cap. II, hanc sententiam

extendens ad oculum, qui per curiositatem et culpam deprudatur animam, sicut apicat: « Oculus, ait, meus deprudatus est animam meam: concupiscere enim visibilia invisibilis virtutes amisit; quae ergo interiorem fructum per exteriorem visum prodidit (ali legunt *percidit*), per oculum corporis pertulit prædam cordis. Unde nobis ad cordis munditatem sensum disciplina servanda est: nam quantalibet virtute mens polluit, qualibet gravitate vigeat, carnales tamen sensus puerile quidam exterius perstrepunt, et nisi interioris gravitatis pondere et quasi juvenili quodam vigore refrinentur, ad fluxa queque et levia mentem enervem trahunt. Unde Job ait: Peppigis fadus cum oculis meis. »

S. Aquilinus Episcopus Eborensis pedit a Deo, ut sibi oculorum lumina clauderet, quo melius et attitus celestia contempnatur, impetravit, et tamen Episcopatus egregie concionando rite perfundit est. Ita habet auctor *Vita* 19 octobris.

S. Heraclia Bavara, cum adolescentula in corpore magis quam animo ornando esset studiis, primum morbo, deinde cecitate a Deo precessu, ad cor redit, a vanitate ad sanctimonium transit. Monita deinde divinitus, ut orbem ceratum ad S. Cyriaci martyris tumulum pro altero oculorum recuperando votum mittat; misit, recessit, tam acute ad ultima vite tempora videt, ne aquila et lynxes superaret, nec eos illa in lacrymarum, quas uberrimas profundebat, corrumparet, neque minutissima tele acupicta habebaret. Altero tamen caruit semper, ne causam ultriusque oculi amissi ex omnino doleret. Ita ex Chronicis patr. Greserus in *Appendice Gregorii VII*, et Raderus in *Viridat.* part. III, cap. m.

Nota: Symmachus vertit: *Oculus meus demersit animam meam*, quasi in mare quoddam lacrymarum; Vatablus: *Oculus meus dolorem fecit animam meam* propter multum fletum, pro cunctis filiis urbis meae, id est plus flevi quam omnes filii urbis meae. Minus recte vertit R. Salomon: *Oculus meus inquinavit animam meam*. Dicit autem, inquit ipse Jeremias, animam suam inquinatam esse, quia cum esset ex genere sacerdotiali, non debebat mortuos flere iuxta legem *Levit.* XI, 2. Melius Arabicus vertit: *Lacrymata sunt oculi mei, et contristata est anima mea propter omnes urbes meas;* et Syrus: *Oculus meus contristatus* (vel anxiatus, turbatus) *est super anima mea, et cunctis filiis civitatis meae, vel civitatum mearum.*

52. VERATIONE CEPIERUNT ME (Theodoreetus, Hugo, S. Thomas, Lyranus exponunt de populo capto a Chaldeis, qui vocantur veratores. *Jerem.* xv. 17: *Hic enim venati sunt Iudeos*) ORATIS. — id est sine illa Judgeorum culpa, non quod ipsi non peccassent in Deum, sed quod non peccasset in Chaldeos.

Secondo et melius, reddit hic Jeremias ad se et suas arumnas, et carcere; nam *Jerem.* xxxvii, insidiati sunt illi Iudei dicentes, quod ad Chaldeos profugeret, et congeceret eum in carcere; unde ait: « Veratione ceperunt me gratis, » id est sine demerito meo, cum nihil eos lessisset, immo juvissen: Ita Origenes, Lyranus, Rupertus, Vatablus; sic enim sumitur *in gratis*, *Psalm.* XXXIV.

S. Audomarus Episcopus Teruanus, anno Christi

7, et cxxxiiii, 3, et cxviii, 161. Vel « gratis, » quia nihil commodi ex meo malo percepient.

53. LAPSA EST IN LACUM VITA MEA. — Hebrae: Strinzerunt in fore, id est carcere, vitam meam, ut nulla esset spes redemptoris. Unde Septuaginta vertunt: Mortificaverunt in lacu vitam meam, quia ibi spe omni salutis privatus Jeremias, quasi mortuus fuit.

POSERUNT LAPIDEM SUPER ME, — super lacum, sive puteum, in quem quasi in carcere Jeremiam conseruerunt, *Jerem. xxxviii, 6.* Si lacum leuum, in quem Daniel conjectus fuit cap. vi, 17, texerunt lapide. Et David *Psalm. lxviii, 16:* Neque ueget super me puteus os sum, sive obstruunt scilicet lapide. Videat ergo id tum moris fuisse.

Tropologice S. Gregorius, lib. XXVI *Moral. xxiv:* In lacum, inquit, vita labitur, cum labe iniquitatis dura consuetudine mens in peccato devoratur, ut, etsi velit exsurgere, jam uelcumque non posset, quia desperata mole male consuetudinis premvit.

34. INUNDAYERUNT AQUE, — scilicet laci; quia projectus sum usque ad collum, ait Josephus, in lacum limosum, vel potius « aqua » tribulatio-num et aruanarum. Sic enim al Psalms *Psalm. lxviii, 2:* «Salvum me fac, Deus: quoniam intraverunt aquae usque ad animam meam. »

PERI. — Hebrei *nigra*, id est excisus sum, scilicet quia vita mea staminis instar succiditur, quod a suo Clotho fieri dixerit Poeta.

Hec Christi passioni et sepulcro allegorice conueniunt; sepulcro enim lapidem impousuerunt Iudei. Ita S. Hieronymus, aut potius Rabanus, Olympiodorus et Rufinus in *Symbolum*, sub medium.

35. DE LACU NOVISSIMO, — de afflictionibus maximi.

Secondo, S. Thomas et Theodoreetus de carcerebus subterraneis, in quos Babylonee conjecti sunt Judei.

Tertio et optime, Jeremias qui in lacum novissimum, id est imum vel infimum (hoc enim est Hebreum *tachitiath*) et profundissimum conjectus est, de se et suu lacu loquitur, ut dixi. Ita Chaldeus, Olympiodorus, Hugo, Lyranus.

36. VOCVM MEAM AUDISTI, — cum me per eunuchum Abdemelech carcere liberasti, *Jerem. xxxviii;* nunc ergo oro ut rursum, sicut soles, me audias.

NE AVERTAS (hebrei; *na'asdonca*) AUREM TUAM A SINGULTU. — Hebrei, a *respiratione*, que crebra facit singulum (1), q. d. In te spero et respiro, qui in humanis nulla mihi est respiratio, relaxatio,

(1) *תְּרִירָה ravan*, scilicet *respirationem*, sumpsit Hebreus pro *genitum*, *singultu*, qualis est oratio in magna angustia versantium. Et ipsa oratio eleganter vocari potest *respiratio*. Cum enim ea curas et molestias nostras in simili Dei coniunctione, tunc spiritus, antea compresus, quasi dilatator et violenter emergit. Hinc dicit Job, cap. xxxii, 2: « Si loquer, respiratio erit mihi. »

(Rosenmuller.)

spes aut consolatio. Scripsit hosce Threnos Jeremias post excisam Jerusalem: unde hic partim commemorat mala quae in obsidione urbis, et ante, passus est a Judeis; partin. pro futuris, iam sibi a Judeis in Egypto imminentibus, opem Dei postulat; dira enim ibidem passus est, et tandem lapidatus. Vide cap. XLII, XLIII et XLIV. Hac ejus postulatio opis future hic incipit, et porrigitur usque ad finem capituli.

37. APPROPINQUASTI, — accessisti ad me, mihi vnam et opem tuam prebūsti, dum me per eunuchum carcere eduxisti, *Jerem. xxxviii, 17.* Chaldeus verit: Applesi angelum qui me liberaret, in die quo invocavi te. Angelum intelligit eunuchum, qui hie Jeremias fuit iustar angel, vel verum angel Jeremias custodem, qui eunuchum induxit, ut Jeremiam e carcere liberaret, et Jeremiam in carcere confortaret, refriecans ei illam Dei, cap. I, 17, vocem: « Ne formides. »

38. JERICASTI, — dum scilicet primo, hostem meum Hananiam pseudoprophetam interfecisti, *Jerem. xxviii, 17; secundo*, dum me per eunuchum, et deinde per Nabuchodonosorem liberasti carcere; *tertia*, dum prophetias meas, quas ipsi quasi falsas inservi, ipso eventu veras esse comproubasti, faciendo ut rex, populis et urbis caperant, uti predixeram. Ita Chaldeus. Origenes, Rupertus, Hugo, Lyranus, Valabius. Sed R. Salomon et S. Thomas haec accipiunt de populo, quem Deus olim a Pharaone, et aliis sepe liberavit et judicavit, id est vindicavit et in libertatem assurrit.

39. INIQUITATEM ILLORUM. — Hebrei est *תְּרִירָה avadat*, id est iniuitatem meam, aut perversitatem meam, puta injurias quam mihi faciunt hostes mei Iudei; et enim *meam* passiue captiuitate, id est quam ego patior. Ita Chaldeus.

60. OMNEM FUROREM. — Hebrei *תְּרִירָה nigra*, id est ultionem eorum.

61. OPPROBRIUM ILLORUM, — quo illi me affec- runt.

62. LABIA INSURGENTIA MIIH, — audisti.

63. SESSIONEM ET RESURRECTIONEM EORUM VIDE; EGO SUM PSALMUS EORUM. — Vide quod ego eorum tum quando sedent, tum quando surgunt et stant, tum fabula et cantineam. Sic Christus ait: « In me psallebant qui bibeant vinum, » *Psalm. lxviii, 13*, et *Job*, cap. XXX, 9: « In eorum canticum versus sum. »

Secondo, sessio est orantium; stare est laborantium, q. d. Sive in oto sint, sive in negotio, in me dicteria jacint.

Tertio, sessio est iudicium, qui seria tractant; resurrectio feriantur cum a seris cessant, q. d. Sive sera tractant, sive ab iis cessent, me irrident. Ita a Castro.

Quarto, sessio est resurrectio significant omnem motum, sicut habitum, actionem. *Psalm. cxxviii, 2:* « Tu cognovisti sessionem meam, et resurrectionem meam, » id est omnes motus et actiones meas, q. d. Vides, Domine, quod Iudei in om-

pere et actione sua in me psallant. me rideant est subsannent. Ita Maldonatus. Oral Propheta Deum, ut, sicut olim ante excidium ei atrauit, sic et nunc adit, ao a machinationibus Iudeorum voluntam fugere in Egyptum, vel jam eo profugorum liberet.

63. DABIS EIS SCUTUM CORDIS. — In Hebreo est puissa paronomasia: prae *תְּרִירָה nigra*, id est canicis suo, quo psallunt in me, vers. 73, dabis eis justa et apta mercede *מֵגִינָה megina*, id est scutum, vel circumcinctio cordis, id est mosorem et angorem qui cor eingat, claudat, angat, opprimat, inquinat Valabius et Chaldeus (unde et Arabicus verit: *Constringe eos morore cordis*), ita ut cor malis oppressum tandem obdrescat, fiatque insensibile, quasi *scutum vel lapis*; hoc enim in extremis periculis et厄nus naturaliter fieri experientia constat, ut ego ipse in periculo pressentissimo captivitatis et vite constitutus expertus sum. Aut, q. d. Dabis eis cardiacam passionem, ut vocant medici, qui cum quasi imposito operimento praे dolore suffocatur; ita R. David et Maldonatus. His sit carcer eorum qui me in iusto carcere concluserunt. Sic Sedeceas qui Jeremias carcere clausit, et principes eius, qui ad id eum impulerunt, a Chaldeis capti sunt, incarcerauti, execrati et occisi, itaque angustis et doloribus circumcincti et oppressi.

Alludit ad scutum veterum, quod totum pene tegebant militem, id estque ei longitudine fere erat aequalis, cum clypeus et parma solum caput vel pectus occulenter. Id docet Livius lib. I: « Pro clypeo secunda classi datum est (scutum) quod sine lorica essent, ut scutum et clypei et loricae loco esset, et totum corpus protegeret. » Unde Ammannus, lib. XVI, docet militis in scutis, quasi in scaphis flumina transmississe. Quin et milites occisis in actis, in scuto, sicut in ferebro efficerant, uti Pallantius elatum docet Virgilius *Aeneid. X*. Hinc illud Lacesius ad filium: « Aut scutum refer, « quasi vitor; » aut in scuto redi, » quasi occidus in ferebro. Sensus ergo est, q. d. Sicut scutum totum militem cingit et tegit: « In me tuus labor totos eos circumcingerat et opprimat. Hursum, q. d. Tu, Domine, mihi Jeremias in carcere fui stutum amicum; sed hostibus meis et tuis esto scutum hostile. Sicut enim tuam fidei et benignitatem, scutum esse mihi voluisti; sic qui me perseguuntur, non aliud habebunt abs te cordis sui scutum, quam indignationem, laborem, infurium. Ita Sanchez, et alii addit, Hebreum *meginna* posse deduci a radice *מֵגָן magan*, id est canere, psalire, ut *meginna* sit idem quod *nigra*, q. d. Ego sum illis psalmus et fabula ad convicium: tu cris eisdem psalmus ad laborem et luctum, quale est epicedium, aut ferale Carmen, quod in mortuorum exsequiis cantari solet. Hec allusio non est incommoda; idem enim verbum ad plura alludere potest; genuina tamen et propria significatio *meginna* est, ut significet scutum, uti vertunt

Noster et alii, a radice *מֵגָן ganan*, id est texit, protexit. Quocirca prior exppositio solida est et germana.

Aliter Septuaginta vertunt enim, *τηρίρωντες τηρίρια*, id est protectionem cordis. Et R. Joseph scutum hoc attribuit Propheta, quo Deus illum sit protecturus, ne Judei illi infensi ei possint nocere. Sed repugnant verba textus dicentes: « Dabo eis, » non, ei. Alii per scutum vel tegumentum cordis accipiunt ignorantiam, execrationem, obdurentem et incredulitatem. Ita Hugo, Lyranus, Dionysius. Unde tropologia per hoc scutum acipias crassam et affectatam ignorantiam mandatorum Dei et Ecclesie, ait Delrio *adagio* 881.

Denique R. Salomon pro *scutum cordis* verit *contritionem vel confractionem cordis*. Radix enim *מֵגָן magan*, inquit, significat confringere et conterere. Sed in utroque errat, et se Hebreorum vocum imperitum ostendit.

LABOREM TUUM. — Hebrei *תְּרִירָה taala*, id est maledictionem, execrationem, ut nil eis prospere cedat, q. d. Dabis eis scutum cordis, scilicet tuum maledictionem, que cor eorum conteget, consumbrant et indut.

Secondo, R. Salomon *taala* verit, stultitiam tuam a radice *תְּרִירָה taal*, que in niphil significat esse stultum: unde *תְּרִירָה* evit vocatur stultus, q. d. Ipsa dixerunt tua, o Domine, oracula et minas Jeremias de excidio Hierosolymae, deque captivitate et armis Iudeorum, esse falsa et stulta; jam ergo hoc eis in os reficabis, ut haec oracula que ipsi vocarunt stultitiam, reipsi eis eveniant, sintque scutum et oppressio cordis eorum: tunc debent non tua, sed sua dicta et facta fuisse stultitiam, seque opponendo se Deo et Prophetis stulta egisse.

Tertio et optimo, *תְּרִירָה taala*, id est maledictio, per metathesis ponitur pro *תְּרִירָה telaa*, id est labor: alludit enim ad vers. 5: « Circumedit me feli et labore, » ut hebrei est *telaa*. *Telaa* significat laborem, defatigacionem, molestiam, dolorem, angorem et cruciatum, q. d. Defatigacionem, dolorem et molestiam, qua te, o Domine, laborare fecerunt hostes mei Iudei, dum te suis peccatis assiduis fatigarent, hanc reddite eis quasi a te immisso laborent, crucientur et fatigentur; haec sequitur eorum scutum, sive circumcinctio et oppressio cordis. Ita Rupertus, Hugo, S. Thomas. Unde Syrus, Arabicus uerque, et Chaldeus, *telaa* vertunt, *plaga, percausio, afflictio*, illudque referunt ad verbum sequens *תְּרִירָה tirdoph*, quod Noster verit, *persequeris*; ipsi vero vertunt, *persequetur* (utroque enim modo verbi potest). Sic ergo Syrus verit: *Dabis eis mororem cordis, et plaga tua persecutus es*; Arabicus: *Constringe eos morore cordis; et persecutus es persecutor tua*; Chaldeus: *Afflictio tua fatigabit eos, q. d. Sentiant Iudei, Domine, manum tuam duram, et nos defatigantem, nimis id eis reipsa evenit, cum extrema fame*.

ab his miseriis laborarunt in obsidione, et pos-
tea cum capta urbe duci sunt in carcere, et in
Babylonem. Ita Lyramus. Labor ergo hic active
captur, non passive, q. d. « Laborem tuum, » sci-
fet, non quo tu laboras et doles, sed quo eos
laborare et dolere facies. Unde explicans subdit
« Persequens in furore, et conteres eos sub calis,
Domine. »

Allegorice, q. d. Laborem tuum, id est laborio-
sum vitam, passionem et crucem, quam tibi, o
Christe, imposuerunt Iudei, reddie eis in exercitu
per Vitum et Vespasianum. Ita Delrio. Huc perfec-
tum exposito S. Hieronymi, vel potius Rabani,
nisi quod ipsa per scutum cordis accepit scandala
Judeorum, ex humana infirmitate quam
videbant in Christo : « Dedit, inquit, eis scutum
cordis, laborem stum; quia recte iudicauit inde
illos (Iudeos) contra se superbie obstinatos exhibui-
t, unde ipse pro nobis in infirmitate laboravit;
repulerunt quippe a se verba predictiannum, qui
dignati sunt in Domino infirma passionum, »
q. d. Punivit Deus justi Iudeos execrationem et
obdurationem, quia repulerunt Christum pro se in
humanitate laborantem, afflictum et patientem :

ex eo enim sum magis amare A colere debua-
sunt, quo magis indigna pro eis suscepit; quia
ergo hoc non fecerunt, sed a Christo laborante
aversi sunt, hinc juste a Deo exceccati et obduri-
sunt. Sic et S. Gregorius, hom. 22 in Euseb. : Ba-
bis, inquit, eis scutum laborem tuum; ne enim
predicationis spicula eorum corda penetrarent,
cum passionis ejus laborem designati sunt; quasi
eundem laborem illius pro scuto tenerunt, ut
eo ad se transire ejus verba non permetterent,
quo eum laborare usque ad mortem viderunt. »
Beatus Hector Pintus sic exponit: Tu, Christe,
dabis hominibus laborem quem pro eis suscepisti,
ut sit eis scutum in omni temptatione. Tua
passio erit illorum protectio, tuus labor erit illo-
rum clypeus. At qui hunc repulerunt vel negle-
xerint, his affligentur et in gehennam ibunt. Ve-
runt hinc sensus parum coheret filtere et contextui.

66. SUB COELIS, — de terra. Hoc vere accidit;
nam per septuaginta annos captivitatis omnes le-
remus inimici perierunt, nec in Iudeam aliquis ex eis reversus est: sicut in deserto perierunt omnes
murmurantes, et soli Josue et Caleb Chanaan
ingressi sunt, Numer. cap. xiv, 29.

CAPUT QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Primo, Rupertus et Hugo putant hoc cap. Jeremiam plangere excidium Hierosolymae per Tithon et Romanos,
quia ejus causam afferit vers. ult., scilicet, quod Christum occiderint. Secundo, Hebrei, Lyramus et Diony-
sius palant eum plangere necem Josiae optimi regis, quo fuit causa ruinae et excidi Judeorum; quia ei su-
cesserunt impipi filii, qui sua impunitate reprobacione exeterunt, et sic vers. ult. per Christum accipiunt Joes-
iam. Tertio, Paulus Burgensis censet Prophetam plangere templi et cultus divini eversionem. Quarto
versimiliter, Theodoretus, Hugo, Bonaventura et Dionysius censent eum lugere lapsum urbis et templi, ac
totius populi, praesertim nobilium iacecentium, vers. 2, lacrimationem, vers. 3, Nazareorum, vers. 7, mulierum
coquentium filios, vers. 10, ex statu tam felici in tam miserum et infelicem: idque primo et proprie per
excidium Chaldaeorum, deinde per excidium Romanorum. Inde, vers. 20, obiter avolat ad Christum, ac
vers. 21, cladem minatur Idumeam, ac Iudeos spe melioris sortis consolatur.

*Tropologice deplorat lapsus anima fidelis, et ruinam per peccatum, quia multo miserabilior est clade Hiero-
solymae (1).*

1. Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides san-
tuarii in capite omnium platearum? 2. Filii Sion inelyti, et amicti auro primo: quomodo re-
putati sunt in vasa testea, opus manuum figuli? 3. Sed et lamine nudaverunt mammam, lac-
taverunt catulos suos: filia populi mei crudelis, quasi struthio in deserto. 4. Adhacit lingua

(1) De templo et urbis desolatione presertim agitur in
hoc capite, et raro, recenset Propheta, primo, diro-
tionem, destructionem sanctuarum, et expoliationem et
contumaciam sacerdotum, 1, 2; secundo, durissimum partim
partim impotestiam parentum, proles perturba-
tionem, 3, 4; tertio, defectum et penuriam opulentorum et pe-
nanci propter majora criminis pro Sodomitarum pena
maiorum, 5, 6; quarto, gloriam et venerationem Naza-
reorum conversum in negligientem et contemptum, 7, 8;

quinto, famem extremam, vivos ad optandam mortem,
et matres ad vorando partus proprios inducentem, 9, 10;
sexto, mitas Domini incendio et eversione completas, 15;
septimo, hostes praeceps omnium expectationem, urbe po-
tatis, et inoculas errantes, vulneratos, a se invicem abhor-
rentes, divisos et desperantes, 13, 14, 15.

SECUNDO, enumerat causes hujus malorum, primo, mendacia
prophetarum, iniuriantes et homicidia sacerdotum, 13;
secundo, contemptum et irreverentiam laicorum erga ea-

lacentis ad palatum ejus in siti: parvuli petierunt panem, et non erat qui frangeret eis.
5. Qui vescebantur voluptuose, interierunt in viis: qui nutriebantur in crocibus, amplexati
sunt stercore. 6. Et major effecta est iniurias filiae populi mei peccato Sodomorum, qua
subversa est in momento, et non cuperunt in ea manus. 7. Candidores Nazarini ejus nive,
nitidiores lacte, rubieundiores ebore antiquo, sappiro pulchiores. 8. Denigrata est super
carbones facies eorum, et non sunt cogniti in plateis: adhuc entis eorum ossibus: aruit, et
facta est quasi lignum. 9. Melius fuit occisis gladio, quam interfectis fame: quoniam isti ex-
tabuerunt consumpti a sterilitate terra. 10. Mauis mulierum misericordium coixerunt filios
suos: facti sunt cubus earum, in contritione filiae populi mei. 11. Complevit Dominus furorum
sum, effudit iram indignationis sui: et succedit ignem in Sion, et devoravit fundamenta
ejus. 12. Non crediderunt reges terrae, et universi habitatores orbis, quoniam ingrederebantur
hostis et inimicus per portas Jerusalem. 13. Propter peccata prophetarum ejus, et iniurias
sacerdotum ejus, qui effuderunt in medio ejus sanguinem justorum. 14. Erraverunt caeci in
plateis, polluti sunt in sanguine: cumque non possent, tenuerunt lacrimas suas. 15. Recedite,
polluti, clamaverunt eis: recedite, abite, nolite tangere: iugulati quippe sunt, et commoti dixer-
unt inter gentes: Non addet ultra ut habitat in eis. 16. Facies Domini divisit eos, non addet
ut respiciat eos: facies sacerdotum non erubuerunt, neque senum miseri sunt. 17. Cum ad-
huc subsisteremus, defecerunt oculi nostri ad auxilium nostrum vanum, cum respiceremus
attentum ad gentem, quae salva non poterat. 18. Lubricaverunt vestigia nostra in itinere pla-
tearum nostrarum, appropinquavit finis noster: completi sunt dies nostri, qui venit finis
nostrus. 19. Velocius fuerunt persecutores nostri aquiles certi: super montes persecuti sunt
nos, in deserto insidiati sunt nobis. 20. Spiritus oris nostri Christus Dominus captus est in
peccatis nostris: cui diximus: In umbra tua vivemus in gentibus. 21. Gaude, et letare, filia
Edom, que habitas in terra Ihesus: ad te quoque perveniet calix, inebriaberis; atque mudaberis. 22. Completa est iniurias tua, filia Sion, non addet ultra ut transmigret te: visitavit
iniuriam tuam, filia Edom, discoperouit peccata tua.

4. QUONODO, — quo tanto scalere hominum,
qua tanta indignatio Dei?

OSCURATUR EST AUREM. — « Aurum » vocat tem-
plum auro obiectum et fulgidum, II Paral. iii, 5

et 8, q. d. Quomodo templum ita fulgens auro,

ut videretur totum esse aureum, imo aurum,

jam igne crematum a Chaldeis, versum est in

ingredinem, ut jam non aurum, sed fuligo et ni-

gredo existit esse videatur. Templi cladea pre-

cesteris deplorat, tum quia ipsum erat quasi se-

des et thronus Dei, « ut quia ita auro erat fulgi-

dum, ita structura magnificum, et esset orbis

miraculum. Ita Chaldeus, Rabanus, Hugo (1).

LAPIDES, — gemma, quibus Rationale, quod

cerdetes et seniores, &c; tertio, spem positam in exter-
num auxilio, 17; quarto, subornatos cives, instantes hos-
tes, capti regem, 18, 20.

TERTIO, obvius extensis versibus vates eorum afflictos
animos ergit spe, non tantum vindicta, quam de infen-
tis siu genitus sumptibus sit idem, verum et finis mi-
seriarum, quibus nunc opprimuntur, 21, 22.

(1) Facile accederemus sententiam Schultenii, qui au-
rum hoc loco non proprie capendum putavit, sed per

metaphoram designare potuisse Hebrei populi partem,
qui quondam euri instar in Dei sanctuario fulgebat.

Nam quod vers. 2 propriis, id hic improbris et allego-
ris verbis exprimitur.

erat vestis pontificis, ornabatur: ita Rabanus; vel
simplicius, ut Hugo et Dionysius, « lapides, »
quibus extructum erat templum, dispersi sunt
in plateis.

SECONDO, Theodorelius, S. Thomas et Lyramus
hunc sic explicant, q. d. Quomodo status regni
felix sub Josia et plus, jam sub ejus filiis muta-
tus est in miserum, impium et idololatricum, et
« lapides, » id est cives ejus dispersi sunt per
gentes?

TERTIO, alii per aurum Josiae filios, principes
et nobiles auro splendidos; per lapides sacer-
dotes et templi ministros aut doctores sapientia
et pietate insignes accepunt. Ita Olympiodorus,
Vatablus, Lyramus et Dionysius.

QUARTO, R. Salomon per aurum intelligit ip-
pos vultus Judeorum, et facies antea fulgentes
et nitentes ut aurum; nunc autem propter squalore
offuscatos, tetras et luridos, juxta illud Isai. n. 6:

« Omnes vultus redigentur in ollam, » id est de-
migrabunt ut olla; et Nahum n. 10: « Facies
omnium eorum sicut nigredo olla. »

QUINTO, D. Thomas refert haec ad obscurationem
mentis: aurum enim est symbolum sapientie
et divinitatis cognitionis, quae in Iudeis per pecca-
tum est obscureata; unde dicitur Prover. viii. 10: